

Medierea în sistemul de drept polonez

Mediation in the Polish Legal System

*Tomasz Posluszny,
judecător, Curtea Districtuală Lublin, Polonia*

*Tomasz Posluszny
District Court Judge
in Lublin*

Rezumat:

Medierea a fost introdusă în Codul de procedură penală polonez în baza unei Legi pentru modificarea anumitor statute din 10 ianuarie 2003. Acest amendament a dus la introducerea medierii, în fiecare etapă a procedurii judiciare. Aplicarea medierii poate aduce, pe termen lung, o serie de beneficii jurisdicției, cum ar fi: simplificarea și accelerarea procedurilor într-un număr de cazuri; eliminarea încărcăturii instanțelor cu dosare privind infracțiuni mai puțin grave și posibilitatea ca judecătorii să se concentreze asupra infracțiunilor mai grave; limitarea și scurtarea procedurilor pentru administrarea probelor; scurtarea duratei proceselor, reducerea costurilor de instrumentare a cauzelor și de funcționare a instanței.

Abstract:

Mediation was introduced to the Polish Criminal Procedure Code based on an Act on Amending Certain Statutes of 10 January 2003. This amendment resulted in introducing mediation at each stage of judicial procedure. Application of mediation may in the long run bring a number of benefits to the judicature, which are: simplifying and speeding proceedings in a number of cases; removing the burden of lesser offences from courts and judges allowing them to focus on the more serious offences; limiting and shortening evidence gathering proceedings; shortening the time of trials; reducing the costs of case cognizance and operation of the judicature.

Keywords: mediation, polish criminal procedure, the injured, the offender, reconciliation

Introducerea instituției medierii a fost primită bine de către judecătorii polonezi specializați în drept penal. Această instituție, similară celei de *plea bargain*

(traducere aproximativă din engleză americană – *tranzacție prin scuzare*), denumită și *acceptare voluntară de pedeapsă*, potrivit Sec. 387 a Codului de Procedură Penală, permite o accelerare a procesului penal.

Introducerea acestei instituții a medierii este un semn al progresului în procedura penală poloneză. Medierea a fost introdusă ca un răspuns la nevoile din practică: pe de o parte, este destinată să îmbunătățească și să accelereze procedurile penale, pe de altă parte are scopul de a despăgubi părțile vătămate pentru daune și pagubele suferite.

Medierea face ca părțile din procesul penal să devină adevărați subiecți în procesul penal și le oferă abilitatea reală de a dispune de drepturile lor. Aceasta determină ca împăcarea dintre făptuitor și victimă să devină unul din scopurile principale ale procesului. În cursul procedurilor de mediere negocierile și discuțiile dintre părți sunt permise. Medierea, de asemenea, determină schimbarea filozofiei procedurii penale în sensul că în cazul unor anumite infracțiuni de gravitate redusă – așa zisele „găinării” – se ia în considerare că un proces penal trebuie să fie direcționat către atenuarea conflictelor penale existente, de exemplu în situația în care făptuitorul a plătit deja daunele cauzate prin fapta sa. În cazul unor infracțiuni mai grave, mult mai ofensatoare la adresa opiniei publice, admisibilitatea negocierilor între părți ar trebui cumva limitată; totuși rezultatele posibilelor medieri ar trebui luate în considerare de către instanță când își formulează judecata.

Medierea este o înțelegere voluntară dintre partea vătămată și făptuitor cu referire la daunele morale și materiale cu participarea și asistența unui mediator imparțial și neutru. Aceasta permite părții vătămate să își prezinte doleanțele și mâhnirile, precum și așteptările din partea făptuitorului. Făptuitorului, la rândul său,

îi este permis să își recunoască responsabilitatea pentru consecințele infracțiunii și să acorde compensație părții vătămate pentru daunele sau răul cauzat. Medierea poate conduce la încheierea sau, cel puțin, atenuarea conflictului dintre părți.

Din acest punct de vedere, încălcarea legii de către făptuitor nu mai este luată în considerare deoarece acesta acoperă daunele și partea vătămată participă activ în această decizie. Problemele și nevoile părții vătămate devin o chestiune cu adevărat importantă.

Medierea facilitează soluționarea conflictelor fără violență. Poate începe și se poate finaliza în biroul procurorului (situație care se întâmplă destul de rar) sau în instanță. Totuși, are loc dincolo și independent de puterea judiciară. Este realizată într-o atmosferă complet informală, care conduce la gestionarea sentimentelor când partea vătămată și făptuitorul sunt parteneri într-o discuție, spre deosebire de persoanele care au roluri ar fi strict definite în timpul unui proces.

O mediere de succes accelerează procedurile instanței, îmbunătățește uzul probelor și ajută la soluționarea procesului la primul termen. Apoi oferă oportunitatea foarte rapidă de a supune pe acuzat rigorilor justiției pentru fapte sale și de a acorda satisfacție pentru dauna materială sau morală părții vătămate.

1. Medierea conform procedurii penale poloneze

Medierea a fost introdusă în Codul de procedură penală prin prevederile Sec.23a în baza Actului pentru Amendarea Anumitor Legi din 10 Ianuarie 2003 (Jurnalul Legilor nr.17, para. 155). Amendamentul a avut ca rezultat introducerea medierii la fiecare fază a procedurii judiciare.

1.1. Sediul materiei în ce privește medierea conform legii penale poloneze

Procedura de mediere dintre făptuitor și partea vătămată poate fi realizată în:

- *Cazuri publice* – bazate pe decizia procurorului, instanței, sau a poliției; la inițiativa corpului procedural, părților sau cu consimțământul părților – conform Sec.23a , sec 339.4 , Sec.325.1 și Sec.325.2 toate ale Codului de Procedură Penală polonez

- *Cazuri private* – bazate pe decizia instanței, conform unei cereri, sau cu consimțământul părților în loc de comisia de reconciliere – Sec.489.2 CPP polonez;

În materie referitoare la executarea sentinței definitive de plasare în custodie – bazată pe decizia instanței penitenciare, la cererea reprezentantului instituției administrative a penitenciarului, curatorul profesional numit de instanță, la cererea condamnatului, a părții vătămate sau din oficiu – Sec 162.1 a Codului Execuțional Penal, prevederile Sec.23a ale CPP vor fi aplicate respectiv conform Sec.1.2 din Codul Execuțional Penal.

Costul procedurilor de mediere vor fi acoperite de către Stat (Trezorerie) – Sec.618.18 cu trimitere la Sec.619.2 a Codului de Procedură Penală polonez;

Procedurile de mediere pot duce la o înțelegere între părți sau chiar o împăcare. Nu ar trebui să dureze mai multe de o lună. Durata procedurilor de mediere este determinată în decizia care trimite cazul către mediere. Dacă procedurile de mediere nu sunt finalizate până la data stipulată de către decizia instanței, mediatorul trebuie de îndată să pregătească un raport pentru motivele depășirii termenului, pe care să îl trimită instanței. În cazuri justificate instanța poate prelungi termenul la cererea mediatorului.

1.2. Trimiterea cazurilor către mediere în timpul procedurilor penale

Cât privește cazurile ce privesc fapte condamnabile, acestea pot fi trimise către mediere de către următoarele instituții din proprie inițiativă și la cererea sau inițiativa părților:

- *Procurorul* – în timpul procedurilor premergătoare – urmărire penală;

- *Poliția* – în timpul procedurilor premergătoare – înainte să trimită cazul instanței;

- *Instanța* – în tot timpul procedurilor în fața instanței până la verdict;

- *Instanța* – în loc de comisie de împăcare în cazurile private (doar la cererea părților sau cu consimțământul lor; este exclus ca acest lucru să se facă din oficiu)

- *Instanța penitenciară* (directorul închisorii) – în orice fază a executării pedepsei, indiferent de durată;

- *Instanța care acordă pedeapsa* – în cursul procedurilor de executare (conform Sec.1.2 din Codul Execuțional Penal în legătură cu Sec.23 a din Codul de Procedură Penală polonez)³¹⁷.

Motivul pentru trimiterea unui caz către mediere poate fi acela că părțile își exprimă consimțământul voluntar pentru proceduri de mediere. Pentru a exprima un asemenea consimțământ părțile trebuie să fie familiarizate cu instituția cu privire la aplicarea căreia își dau acordul. Astfel, este necesar pentru un mediator să ofere explicații relevante. Mediatorul de asemenea trebuie să primească consimțământul pentru mediere din partea părților. Informarea asupra medierii poate fi realizată și de către ofițerii de poliției, procurori, judecători.

Medierea este o formă favorabilă rezolvării conflictelor în toate cauzele în care părțile rămân în relații normale și apropiate (probleme familiale, relații de vecinătate etc.), când un conflict dintre

³¹⁷ Totuși, trebuie să recunosc că în cei câțiva ani de practică în supravegherea executării

pedepselor am avut doar un astfel de caz până acum.

părți este recent, sau se referă la fapte de mică însemnătate.

În general, motivul principal pentru a califica material o cauză pentru mediere este foarte simplu – existența unei părți vătămate. Totuși, transmiterea unei cauze spre mediere trebuie să ia în considerare și circumstanțele care de la început pot indica că medierea nu va avea succes, cum ar fi:

- *Cazierul făptuitorului* în probleme legate de corupție, crimă organizată etc., cele în care făptuitor este recidivist (în special, cu infracțiuni de același gen). În astfel de situații, cazul nu ar trebui transmis către mediere;

- *Trăsături personale ale făptuitorului* – situații care demonstrează că acuzatul este lipsit de moralitate, situații care relevă o agresivitate sporită, nivel scăzut de empatie etc. Nici în acest caz nu ar trebui să trimitem cazul spre mediere;

- *Trăsături ale părții vătămate* – situații care arată că partea vătămată cere prea mult, nu este predispusă spre compromis, este ostilă la adresa făptuitorului;

- *Sănătatea mentală a părților* – situații în care părțile sunt bolnave mintal, handicapate sau prezintă dizabilități. O sesiune de mediere necesită ca părțile să poată acționa personal, să fie complet conștiente de activitățile care se realizează. Aceasta nu exclude posibilitatea ca un apărător sau avocat să fie prezent, cu un rol consultativ - dacă o parte dorește aceasta, cu condiția ca cealaltă parte să nu se opună acestei situații.

- Făptuitorul să nu fie arestat în cauza trimisă spre mediere, sau în altă cauză – această situație ridică probleme tehnice în conducerea medierii (pentru motive evidente aceasta nu se aplică medierii specificate de Sec.162.1 a Codului Execuțional Penal);

- *Cazurile cu un număr mare de acuzați și de părți vătămate, sau cu o multitudine de fapte de care sunt acuzați*, de asemenea, nu ar trebui transmise către mediere.

Pe de altă parte, circumstanțele indicând posibilitatea unei concluzii pozitive a medierii sunt după cum urmează:

- o infracțiune comisă accidental;
- o relație preexistentă între părți – de familie, de vecinătate, de colegialitate;
- cazuri rezultând din conflicte umane în comunități mici și închise (excluzând situații grave sau care prezintă un deosebit pericol public);

- natura conflictului dintre părți – motivul unei infracțiuni poate fi un conflict de lungă sau scurtă durată. În cauzele în care un astfel de conflict durează de mulți ani, „de generații”, practica a arătat că sunt puține șanse pentru o mediere reușită (totuși, uneori este singura situație pentru a rezolva un conflict sau a se ajunge la un compromis);

- încadrarea juridică a faptei pentru care făptuitorul este inculpat nu are, din punctul meu de vedere, nici o relevanță;

Bazat pe practica mea, cele mai bune efecte ale medierii au loc în cazul următoarelor infracțiuni: loviri și alte violențe (Sec. 158 a Codului Penal), vătămare corporală cu agravanta lezării unui simț sau organ (Sec.157), amenințarea (Sec.190), forțarea unei anumite conduite (Sec.191), infracțiuni contra proprietății – cum ar fi furt, furt calificat, tâlhărie (Sec.278, 279, 284, 286, 288), calomnie Sec.212, insultă Sec.216, abuz Sec.207. Evident că aceasta nu înseamnă că o cauză cu altă încadrare juridică nu poate fi transmisă către mediere. Nu se poate exclude niciodată ipoteza că medierea ar putea avea rezultate bune. Ca un exemplu, pot cita o cauză, în care acuzatul a fost inculpat pentru comiterea unui furt. După o procedură de mediere de succes și daune plătite părții vătămate, curtea în decizia ei a acceptat modificarea încadrării juridice conform Sec.283.

Informarea asupra medierii poate fi realizată și de către ofițerii de poliție, procurori, judecători. Medierea este o formă favorabilă rezolvării conflictelor în toate cauzele în care părțile rămân în relații normale și apropiate (probleme familiale, relații de vecinătate etc.), când un conflict dintre părți este recent, sau se referă la fapte de mică însemnătate.

Trimiterea unei cauze către mediere în timpul unui proces are loc la cererea uneia dintre părți (cu consimțământul celeilalte părți), sau bazat pe cererea comună a părților, după ce părțile au fost informate cu privire la faptul că există instituția medierii, cu privire la natura ei, la maniera de realizare a procedurilor de mediere și la consecințele pozitive și negative ale medierii.

În luarea unei decizii de transmitere a unei cauze către mediere, instanța numește un mediator din lista ținută de către Președintele Curții Regionale.

Într-o astfel de decizie instanța trebuie să indice:

1. numele complet al mediatorului numit pentru a conduce procedurile de mediere;

2. detaliile personale (numele complete și adresele) ale făptuitorului și părții vătămate;

3. o copie a actului de acuzare;

4. modalitatea prin care se vor face disponibile materialul din cauză: Eu de obicei atașez copii certificate ale explicațiilor oferite de către făptuitor și mărturia părților vătămate;

5. termenul de realizare a procedurii de mediere luând în considerare prevederile Sec.23a2 al Codului de Procedură Penală, de exemplu 30 de zile.

În cazuri justificate, la cererea mediatorului – dacă acesta consideră

necesar – poate face disponibile probele din dosar. Există o excepție, aceea că mediatorul nu are acces la materialele clasificate.

1.3. Influența medierii asupra conținutului deciziei în finalizarea unei proceduri penale

Un rezultat pozitiv al medierii poate influența tipul și asprimea pedepsei aplicate sau a regimului de pedeapsă conform Sec.53.3, 56, 59, 60.2.1, 60.2.2, 66.3, 69.2 ale Codului Penal precum și procedura sumară urmată conform Sec. 335 – sentința/verdictul final oferit la cererea procurorului – fără ascultarea niciunui martor sau conform Sec.387 – o recunoaștere voluntară și acceptarea pedepsei – cu ascultarea făptuitorului dar fără martori.

Un rezultat pozitiv al medierii poate fi important când se ia o decizie asupra condițiilor eliberării sub supraveghere sau cu privire la aplicarea unei pedepse pentru comiterea unei infracțiuni ce a produs daune. În cazul în care există o tranzacție realizată în care făptuitorul se angajează să plătească daunele în rate sau la termen, o prevedere identică va fi conținută și în sentința pronunțată la finalizarea procedurilor penale. Incluziunea în decizia judiciară asigură executarea obligației de către făptuitor. Instanța poate prelua în sentință orice fel de obligație asumată de către făptuitor. Evident că instanța nu poate fi obligată să respecte o asemenea înțelegere și formularea deciziei instanței poate fi suplimentată cu alte obligații. În practică, totuși, instanța acceptă rezultatele esențiale ale înțelegerii realizată în urma medierii, cu condiția să nu aducă atingere în mod fundamental legii.

O mediere cu succes poate avea efecte *inter alia* prin:

1. încetarea condiționată a procedurii penale;

2. încetarea necondiționată a procedurii penale (în cazul unui pericol social scăzut, retragerea plângerii penale);

3. reluarea în sentință a termenilor asupra cărora s-au înțeles părțile în procedura de mediere (de exemplu: termenul în care se vor plăti daunele, întinderea lor, conduită specifică a acuzatului, începerea unui tratament de dezintoxicare a acuzatului, impunerea unei plăți pecuniare cu un anumit scop social (o fundație), scuze oficiale față de partea vătămată);

4. condamnarea fără un proces.

Lipsa consimțământului unei părți de a participa în mediere nu atrage nici un fel de consecințe negative. Acuzatul care s-a împăcat cu partea vătămată prin mediere și care a plătit daunele are o șansă pentru a primi o pedeapsă mai ușoară. Se va menționa că există o șansă – nu este un efect automat – mai ales că decizia finală aparține instanței care, când evaluează rezultatul medierii, nu este limitată în alegerea tipului pedepsei.

1.4. Consecințele medierii pe latura civilă a cauzei

Din punctul de vedere al dreptului civil, trebuie să se ia în considerare că o înțelegere realizată între părți în timpul unei proceduri de mediere nu dă naștere la nici un fel de consecințe civile – înțelegerea prin mediere nu poate deveni titlu executoriu.

În practică, pentru a permite părților să transforme obligațiile din înțelegere în titlu executoriu trebuie ca formularea exactă a înțelegerii să fie preluată de decizia instanței (bazată pe Sec.67.3 în cazul suspendării condiționate a procedurii penale, sau Sec.72 în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei ca o condiție a liberării condiționate).

Există, totuși, soluția ca înțelegerea din mediere să fie repetată cu exact

aceeași formulare de către instanță în cazul unei proceduri private.

2. Concluzii

Pe termen lung, introducerea medierii poate aduce o serie de beneficii cum ar fi:

i. simplificarea și accelerarea procedurilor mai multor cauze;

ii. scoaterea de pe rolul instanțelor a infracțiunilor mărunte, pentru scădea volumului de activitate al acestora și pentru a le oferi posibilitatea să se concentreze asupra infracțiunilor mai grave;

iii. limitarea ori scurtarea duratei urmăririi penale și a cercetării judecătorești;

iv. scurtarea duratei proceselor;

v. reducerea costurilor de determinare a competenței și operare a judiciarului.

În final, doresc să vă împărtășesc câteva observații referitoare la cunoștințele comune și conștientizarea părților litigante, avocaților, procurorilor asupra medierii, în special în contextul necesității de a preda medierea în educația juridică. Fără îndoială, există o nevoie pentru popularizarea cunoștințelor despre mediere și aplicarea ei atât în fața instanțelor civile cât și a celor penale. Aceste cunoștințe, din câte știu eu, sunt momentan minime. În multe ocazii, în timpul cauzelor pe care le judec, în timp ce informez părțile asupra medierii, duratei, consecințelor, prima reacție a acuzatului și a părților este de confuzie și neîncredere. Întrebarea ce și-o pun este cum de au ajuns la instanță și aceasta îi trimite către un mediator. După o vreme, într-un număr mare de cazuri, curiozitatea îi determină să folosească această instituție. În infracțiuni ușoare, intenția părților vătămate nu este atât de mult să ceară pedepsirea făptuitorului, cât o dorință de a primi scuze, de a observa căință și de a primi manifestările de regret

ale inculpatului/pârâtului. Acestea sunt în strânsă legătură cu speranțele referitoare la daune, un fel de satisfacție, fie ea și numai morală sau un sentiment că justiția este înfăptuită.

După cum am mai menționat, o astfel de reacție are loc într-o parte semnificativă din cazuri. Totuși, au existat situații în care părțile au refuzat foarte categoric să participe în mediere. Cât despre conștientizarea instituției de către polițiști, respectiv despre practica aplicării medierii în cursul procedurilor premergătoare, nu am întâlnit un caz în care poliția să transmită un caz către mediere. Sunt puține situații când procurorii fac trimitere către mediere. Aceasta este asociată cu faptul că procurorii sunt încărcăți cu un număr mare de cazuri și cu faptul că, deși termenul de mediere nu se calculează în procedurile premergătoare, în practică el

lungeste durata acestora – un termen pentru mediere include timpul pentru transmiterea materialelor către mediator și întoarcerea lor către parchet – aproximativ 3 săptămâni. Din acest motiv, procurorii nu sunt dispuși să transmită un caz către mediere. Este păcat de vreme ce o asemenea preocupare cu siguranță ar reduce timpul procedurilor penale.

Cât despre conștientizarea avocaților care își reprezintă clienții în proces, aceasta variază. Totuși, pot confirma că există tot mai mulți practicieni care nu așteaptă instrucțiunile instanței, ci sunt activi și în numele clienților fac cerere pentru transmiterea cauzei către mediere. Ei în general sunt apărătorii inculpatului/pârâtului, căutând o oportunitate pentru îmbunătățirea situației procedurale a clientului lor prin urmarea cu succes a unei medieri.